

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Inskriften på den medeltida dopfunten i Ausås kyrka läst och
identifierad

Blennow, Anna

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/2014_049

Fornvännen 2014(109):1 s. 49-51

Ingår i samlraa.se

Korta meddelanden

Inskriften på den medeltida dopfunten i Ausås kyrka läst och identifierad

Den medeltida dopfunten i Ausås kyrka i Skåne har längs cuppans kant en inskrift som hittills inte kunnat tolkas. Här presenteras den första kompletta läsningen av inskriften, en av de märkligaste i det svenska medeltida inskriftsmaterialet. Inskriften ingår i den edition av Sveriges medeltida latinska inskrifter som jag arbetar med (utgivning under 2014).

Den kalkformade dopfunten i sandsten saknar annan dekor än en ornerad list under cuppan och fyra tappar på fotens kantstav. Lars Tynell (1913–21, s. 116, 176) föreslog att funten är tillverkad av den så kallade Mörarpsmästaren, som utfört funtar i Össjö, Munka-Ljungby, Mörarp och Rya (jfr Diehl 1987). Detta är dock mindre troligt, eftersom dessa funtar är fyrsidiga och prydda av reliefer.

Kring cuppans kant löper en fragmentarisk inskrift, vars textfält avgränsas av en tunn linje. Flera bokstäver är bevarade bara till hälften, och de är tecknade upp och ner vilket bidrar till svårigheten att läsa texten. I sin katalog över Skånes medeltida dopfuntar ger Tynell (1913–21, s. 116)

varken tolkning eller avbildning av inskriften; han anger endast att den är nött och inte kan tolkas.

Efter detaljstudium av inskriften har jag nu kunnat rekonstruera texten såsom följer: *Bapti[st]a c]ontremuit et non audet tangere s(an)c(tu)m D(e)i v[er]t[ic]em sed clamat [cum] t[em]p[or]e [sancti]ficame salvator.* (De två sista bokstäverna i *salvator* är omkastade, så att texten på stenen lyder *salvatro*, och tempus vacklar därtill i texten.) Översättning: (Johannes) Döparen darrade och vågar inte röra vid Guds heliga huvud, utan ropar med fruktan: Välsigna mig, frälsare.

Frasen är hämtad ur en medeltida antifon, ett liturgiskt sångparti, som förekommer i ett stort antal medeltida handskrifter (Hesbert 1963, s. 70–71, Antiphonarium 25 b; över 80 handskrifter i databasen *CANTUS*). Det är den tredje antifonen på söndagen efter trettondagen (*octava epiphaniae*) och finns bland annat med i påven Gregorius I:s antifonarium (*Patrologia Latina database*, vol. 78, col. 0743C). Texten finns också i en benediktinsk instruktionskrift för präster från

Fig. 1. Teckning av inskriften (ursprungligen i en enda rad, här uppdelad över flera rader för bättre återgivning). Teckning förf. —Inscription on the Ausås font: "The Baptist trembled and dares not touch the holy head of God, but cries fearfully: Bless me, Saviour!"

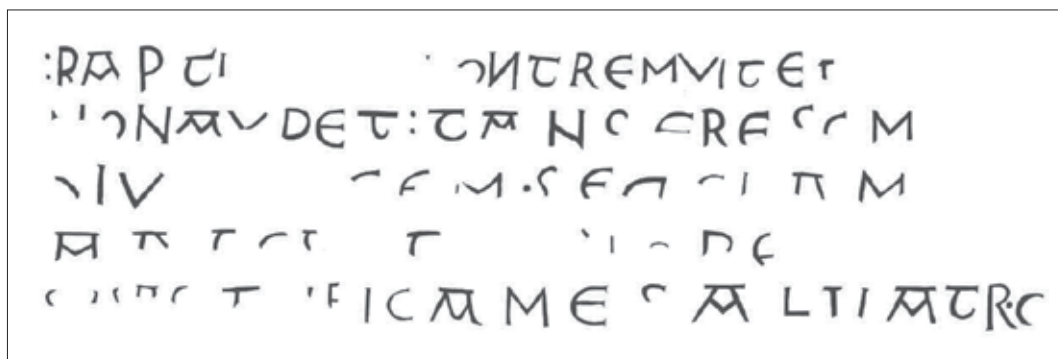

Fig. 2. Dopfunten i Ausås kyrka. Foto förf.
—Baptismal font in Ausås church, Scania, 12th century.

1100-talet (*Instructio sacerdotis seu tractatus de praecipuis mysteriis nostrae religionis, Patrologia Latina database*, vol. 184, col. 787a) samt i ett brev av Franciscus av Assisi från 1226, *Epistola toti ordini missa una cum oratione* (Esser 1981, s. 34–35), något som ytterligare understryker dess spridning. Att den handlar om Kristi dop passar förstås bra på en dopfunt – texter som har med dopet att göra finns även på andra medeltida svenska dopfuntar. Funten från Ottravad i Västergötland har ett citat från Markusevangeliet 16:16 om att den som tror och blir döpt skall bli frälst (Hallbäck 1971–1972, s. 97–98); funtarna från Dalby och Fjelle kyrkor har versinskrifter som berör dopets mysterium (Tynell 1913–21, s. 95, Pl. XLIII:2–5 respektive s. 95–96, Pl. XLIV:1–4).

Hur kommer det sig då att en dopfunt i en by i nordvästra Skåne har en komplex inskrift på latin? Medeltida dopfuntar har vanligen inga inskrifter, och de som finns består oftast av korta böner eller signaturer. Ausås ligger långt ifrån Lund, tidens stora centrum för kyrklig skriftkultur, och i utkanten av det medeltida Danmark. En sådan periferi borde normalt inte ha skapat de bästa förutsättningarna för avancerat latin. Nyckeln till gåtans lösning är troligen 1100-talets klosterkultur.

Herrevads kloster låg några mil öster om Aus-

ås och grundades av franska cisterciensermunkar på 1140-talet. Klostret hade ett stort bibliotek och ett skriptorium. Munkar därifrån byggde också ett kapell i Munka-Ljungby strax norr om Ausås (Rosenberg 1989, s. 47–55; Arvidsson 1989, s. 59–61). Cistercienserna förknippas ofta med byggprojekt och skickliga stenmästare, och munkarna tog förmodligen del i byggandet av traktens sockenkyrkor, vilket antyds av att man fattade ett generalkapitelbeslut om att klostrets medlemmar inte fick delta i byggnadsverksamhet utanför klostret (Rosenberg 1989, s. 47–55). En belysande parallell är också cistercienserklostret i Alvastra i Östergötland, som mer eller mindre aktivt anses ha influerat närliggande kyrkobyggnade (Bonnier 2012).

Det är alltså troligt att cisterciensermunkarna varit inblandade i tillkomsten av dopfunten och dess inskrift. Att dopfunten saknar dekor, och bara pryds av inskriftens text, skulle också stämma överens med cisterciensernas idealkyrkor utan överflödiga ornament. Klostermiljöerna är sedan länge försvunna, men inskriften på dopfunten i Ausås är nog ett spår av en internationell kyrklig kulturmiljö i nordvästra Skåne.

Referenser

- Arvidsson, E., 1989. Grävningar på Herrevads kloster. *Skånska kloster. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88*. Kristianstad.
- Bonnier, A.C., 2012. Alvastra kloster och kyrkobyggandet i Östergötland; Cistercienserna och det aristokratiska landskapet. Ersgård, L. (red.). *Munkar och magnater vid Vättern. Studier från forskningsprojektet »Det medeltida Alvastra»*. Lund.
- Diehl, A.E. 1987. Ausås kyrkas historia – historik hållen av prosten Diehl vid 100-årsjubileet 1958. *Glimtar från Ausås socken*. Spannarpsortens hembygdsförening.
- CANTUS: A Database for Latin Ecclesiastical Chant. cantusdatabase.org
- Hesbert, J.H. (ed.), 1963. *Corpus antiphonalium officii*, vol. 1, *Manuscripti »Cursus Romanus»*. Roma.
- Esser, K. (ed.), 1981. *Francis of Assisi: Ecrits, with introduction, translation, notes, and index by Th. Desbournets, J.-F. Godet, Th. Matura, and D. Vorreux. Sources Chrétiennes 285*, Paris.
- Hallbäck, S.A., 1971–72. Medeltida dopfuntar i Skaraborg. *Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift* 6:8. Skara.
- Patrologia Latina database*. pld.chadwyck.co.uk
- Rosenberg, S-Å., 1989. Cistercienserna och Herrevad. *Skånska kloster. Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88*. Kristianstad.
- Tynell, L., 1913–21. *Skånes medeltida dopfuntar*. Stockholm.

Anna Blennow

Institutionen för språk och litteraturer

Göteborgs universitet

Box 100

SE-405 30 Göteborg

anna.blennow@sprak.gu.se